

SOCIOLOGIJA

POKLICNO IN STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE

Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja

Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja

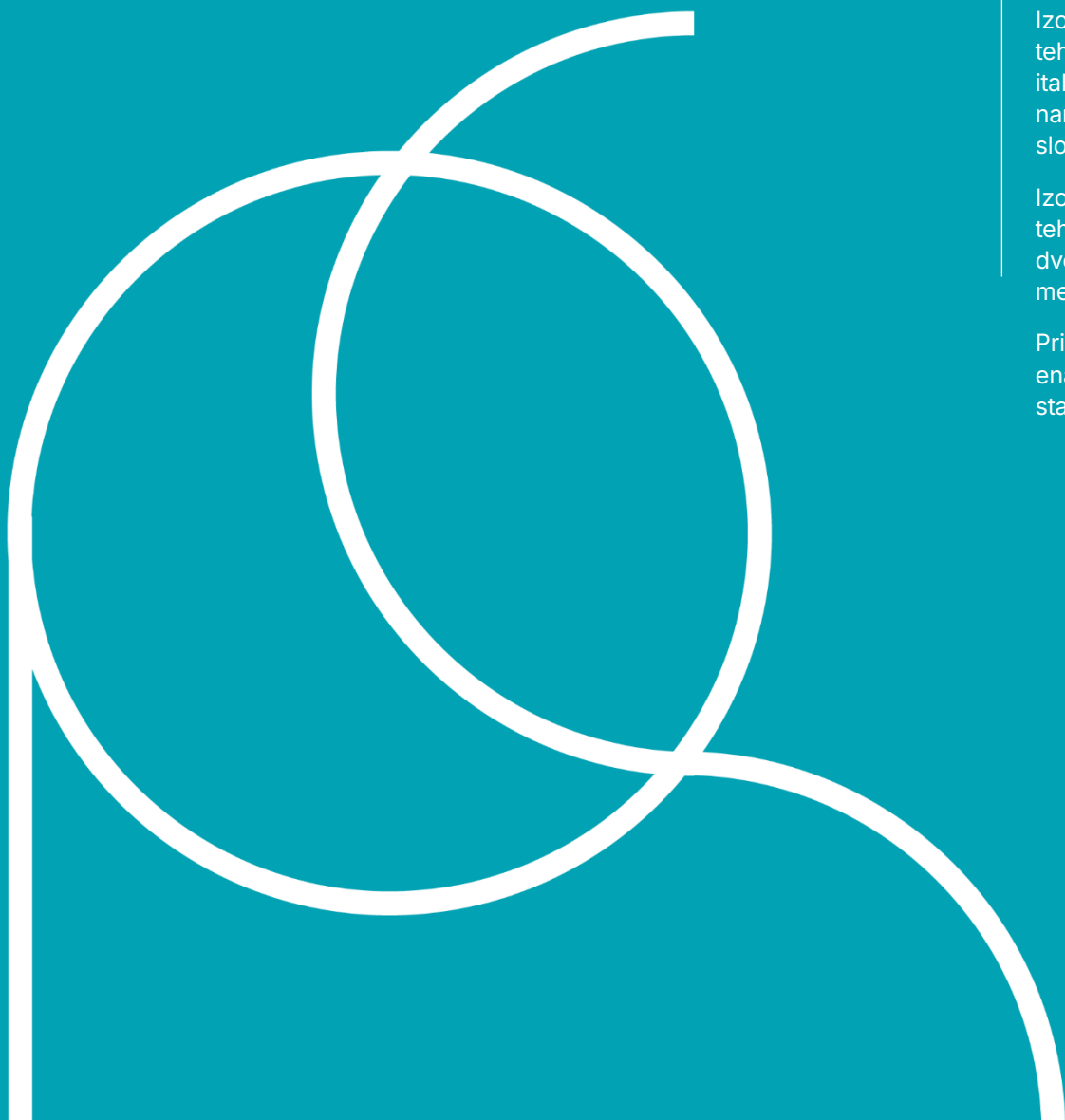
Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja

Prilagojeni izobraževalni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: sociologija

Srednje strokovno izobraževanje (68 ur)

Poklicno-tehniško izobraževanje (34 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

podskupina za pripravo katalogov znanj: Tanja Popit, Zavod RS za šolstvo; dr. Teja Lorger, III. gimnazija Maribor; Andrej Svete, Srednja šola tehniških strok Šiška; mag. Nataša Lampret, Zavod RS za šolstvo; in sodelavke/sodelavci: Vesna Kern, Gimnazija Bežigrad; dr. Živa Kos, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta; Darja Mlakar, Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana; Blanka Pokeršnik, Prva gimnazija Maribor; dr. Veronika Tašner, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; dr. Samo Uhan, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

JEZIKOVNI PREGLED: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/katalogi_znanja/2026/kz-dp-sociologija-ssi_pti.pdf

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 241572611](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID/241572611)

ISBN 978-961-03-0936-9 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 210. seji dne 21. 3. 2025 določil Katalog znanj Sociologija za izobraževalni program srednjega strokovnega izobraževanja in izobraževalni program poklicno-tehniškega izobraževanja.

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje se je seznanil z didaktičnimi priporočili na 211. seji, dne 18. 4. 2025.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:

- Obvezno
- Izbirno
- Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, externam quaspi dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

8 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Številka strani,
program izobraževanja,
predmet

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comiscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrurum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrurum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikalne usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaborest quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

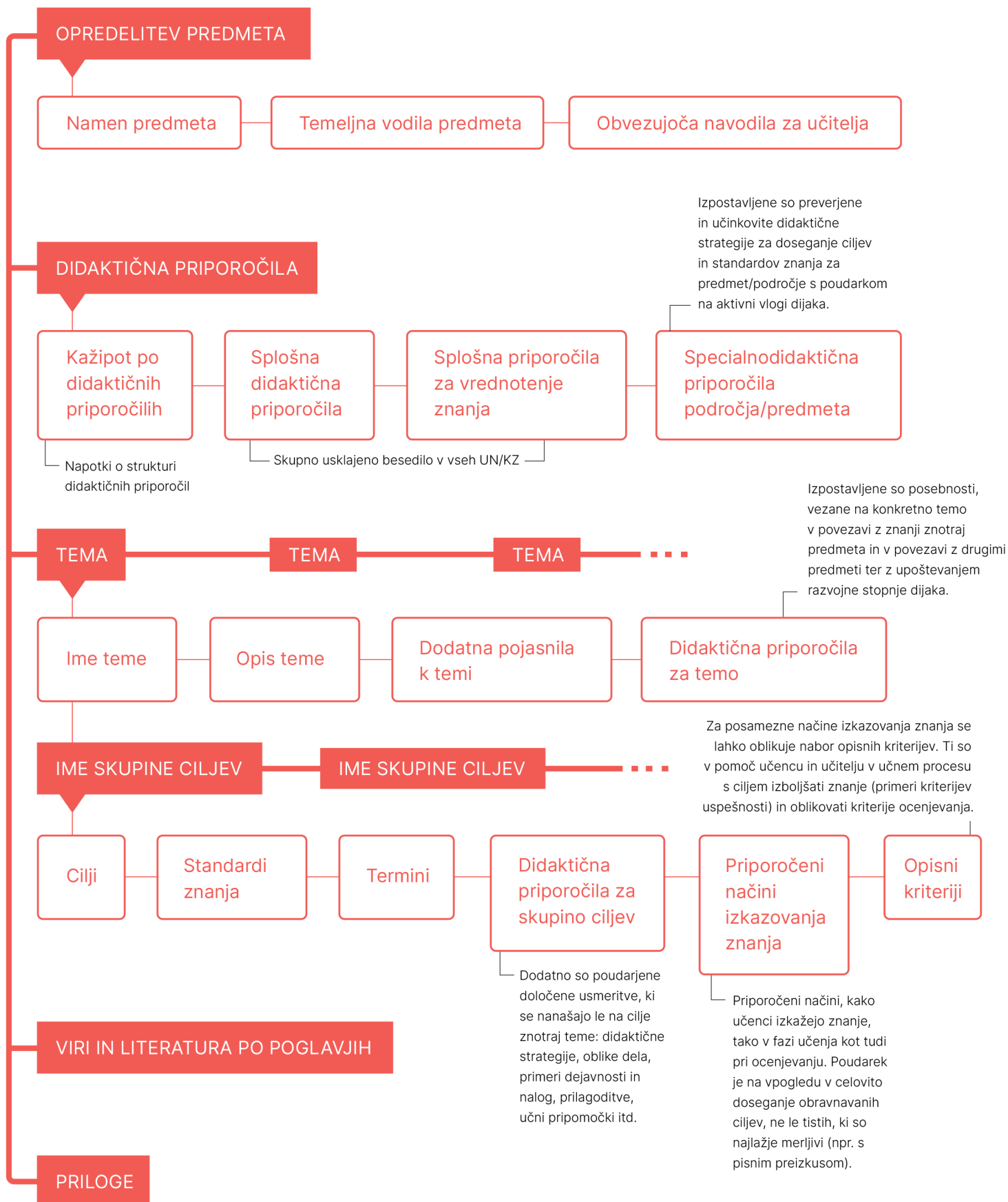
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA KATALOGA ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 9

Namen predmeta..... 9

Temeljna vodila predmeta 10

Obvezujoča navodila za učitelje 10

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 11

Kažipot po didaktičnih priporočilih 11

Splošna didaktična priporočila 12

Splošna priporočila za vrednotenje znanja
..... 13

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 15

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 19

SOCIOLOGIJA KOT ZNANSTVENA
DISCIPLINA..... 20

Sociologija kot znanstvena disciplina 21

KULTURE IN DRUŽBA..... 23

Kulture in družba 24

SOCIALIZACIJA 26

Socializacija..... 26

DRUŽBENE NEENAKOSTI..... 29

Družbene neenakosti 29

RAZMERJA DRUŽBENE MOČI..... 32

Razmerja družbene moči..... 33

SPREMINJAJOČI SE SVET 35

Družbene spremembe..... 36

Ekološka vprašanja..... 38

Migracije..... 39

IZBIRNE TEME 40

Družine 40

Množični mediji in komunikacije..... 42

Vzgoja in izobraževanje 44

Religije 46

Odklonskost in kriminaliteta..... 47

Delo in prosti čas..... 49

Družba - telo in zdravje 51

Spol v družbi 53

PRILOGE55

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Namen predmeta sociologija je, da dijake opremi s tistimi znanji in spretnostmi, ki so pomembni in potrebni za razumevanje lastnega osebnega življenja kot tudi za razumevanje širših (sodobnih) družbenih odnosov, pojavov in procesov v razmerju z izkušnjo posameznika in družbenih skupin.

Poleg navedenega, je temeljni namen predmeta tudi, da se dijaki zavejo, da so kot posamezniki pomembni sooblikovalci družbe in da je med družbo in posameznikom dialektičen odnos. Pomen posameznika naj bo osvetljen pri vseh obravnavanih obveznih in izbirnih temah kataloga znanj.

Sociološka perspektiva je zasnovana na ideji, da je posameznika nemogoče ločiti od družbe v kateri živi. Ob pridobivanju socioloških znanj dijaki krepijo zavedanje, da so vpeti v družbeno življenje in da niso zgolj skupek posameznikov, hkrati pa se s pomočjo sociološke imaginacije učijo razumevati lastne izkušnje v družbenem kontekstu.

Dijake predmet/sociologija motivira za proučevanje družbenih procesov in skupin na znanstveni način in jih navaja na uporabo znanstvenega mišljenja. S sociološkega vidika prepoznajo večplastnost in zapletenost sodobnih družb. Ob analiziranju družbenih dogodkov, pojavov in sprememb ter individualnih odločitev razvijajo razumevanje, da okoliščine, v katerih delujejo niso zgolj naključni splet dogodkov, temveč potekajo po določenih družbenih in kulturnih vzorcih. Razumejo tudi, da delovanje ljudi ni zgolj determinirano s temi okoliščinami, temveč da so ljudje sami hkrati tudi njihovi ustvarjalci.

Ta znanja in spretnosti omogočajo dijakinjam in dijakom, da se tvorno vključijo v družbo in sodelujejo pri njenih pomembnih odločitvah na osnovi znanstvenih spoznanj, empiričnih dognanj, socioloških raziskav in kritični uporabi sociološkega podatkovja. Omogoči jim razumevanje družbenih procesov, ki prispevajo k družbenim problemom/pojavom s katerimi se soočamo v 21. stoletju kot so revščina, nasilje, kriminal, podnebne spremembe, vpliv UI ...

Sociologija tudi s pojasnjevanjem odnosa med posameznikom in družbo odpira razmislek, kako družbeni dejavniki oblikujejo individualno odzivanje in grupno obnašanje ljudi ter tako pomaga dijakom boljše razumevanje osebnih odločitev in doživljanj, saj jim pokaže, kako družbeni svet vpliva na njihov način razmišljanja, čustvovanja in delovanja.

Posebej omogoča spoznavanje in analizo slovenske družbe, vendar pa usmerja analitično pozornost dijakov tudi na temeljne značilnosti drugih sodobnih družb in kultur.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Katalog znanja je zasnovan iz dveh delov. Prvi del kataloga zajema šest obveznih tem, ki predstavljajo temeljno sociološko znanje. Drugi del kataloga znanj zajema osem izbirnih tem, ki jih učitelj lahko izbere in prilagodi bodoči poklicni usmeritvi dijakov (glede na izobraževalni program šole). Predpostavljamo, da bi lahko učitelj poleg obveznih tem izbral vsaj še eno ali dve izbirni temi, pri čemer naj izhaja iz potreb in interesov dijakov (upoštevata tudi želje dijakov). Pri tem spodbujamo zlasti aktivno delo dijakov, ki naj pri izbirnih temah dokažejo svojo iniciativnost in kreativnost pri zanimanju za določeno sociološko vsebino.

Učitelj načrtuje pouk sociologije v programih PTI tako, da dijaki poglobijo in dopolnijo znanje, ki so ga usvojili pri predmetu družboslovje v programih SPI. Učitelj je pri načrtovanju in realizaciji tako obveznih kot tudi izbirnih tem strokovno avtonomen, pri čemer lahko teme izbira in realizira po lastni presoji glede na potrebe in interese dijakov, glede na strokovno področje ali poklic za katerega se dijaki izobražujejo, glede na aktualno družbeno dogajanje in glede na predznanje dijakov, tako da dijaki usvojijo cilje in dosežejo standarde znanj, predvidene za programe SSI.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Didaktični pristopi in učne strategije naj izhajajo iz avtonomije učitelja in spodbujajo aktivno vlogo dijakov. Učitelji naj uporabljajo raznolike oblike in metode ter pristope za doseganje učnih ciljev (diskusija, analiza člankov/virov, igra vlog idr.) s pomočjo katerih pri dijakih krepijo sodelovanje, aktivno učenje ter zavedanje o pomembnosti učenja in znanja v sodobni družbi.

Pri vseh temah naj učitelji poudarjajo in spodbujajo strpnost, solidarnost in odgovornost ter razvijajo spoštljivo komunikacijo in kritično razmišljanje pri dijakih.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje kataloga znanj predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

» Razdelka *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdt>) ter *Izhodišč za prenovo katalogov znanj za splošnoizobraževalne predmete v poklicnem in strokovnem izobraževanju* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p64e0ud>) in je v vseh katalogih znanj enako.

» Razdelek *Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta* vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifikke.

Katalog znanj posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

» Razdelka *Didaktična priporočila za temo* in *Didaktična priporočila za skupino ciljev* vsebujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka *Priporočeni načini izkazovanja znanja* in *Opisni kriteriji*, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev kataloga znanj, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);

- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve

uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v katalogu znanj določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljih v katalogu znanj in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja.

Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Dijake želimo opremiti z naborom socioloških teorij, konceptov in metod, s katerimi bodo lahko prepoznavali, razumeli in aktivno obravnavali različne družbene procese in v njih lastne izkušnje.

Sociologijo v učnem procesu vzpostavljamo kot znanstveno disciplino, zato pri temah poudarjamo povezanost socioloških teorij, konceptov in izbranih metodoloških pristopov z relevantnimi raziskavami (kvalitativnimi, kvantitativnimi, kombinacija obeh pristopov) in te apliciramo na aktualna družbena vprašanja.

Ob tem dijaki razvijajo sposobnost, da družbe ali dejanj posameznikov ne ocenjujejo zgolj z vidika lastne izkušnje, pač pa razvijejo sposobnosti, ki jim omogočajo pogled s širše družbene in kulturne perspektive, ki temelji na načelih znanstvenega spoznavanja in ne na »zdravo razumskih« načelih. S takim pristopom omogočamo krepitev sociološke perspektive/imaginacije, ki mladim pokaže vrednost sociologije kot znanstvene discipline, ki omogoča boljše razumevanje kompleksnosti človeških družb in hkrati ponuja orodja za gradnjo pravičnejše družbe.

Pri poučevanju naj bo vseskozi nakazana raziskovalna naravnost sociologije, njena aktualnost in težnja, da bi prispevala k racionalnemu urejanju družbenega življenja. Zato naj bosta vsebina in raba posameznih pojmov konkretizirani s primeri iz sodobnih socioloških raziskav, še zlasti raziskav, ki obravnavajo slovensko družbo. Pri tem je mogoče uporabljati obstoječe baze podatkov npr. Slovensko javno mnenje (SJM), arhiv družboslovnih podatkov (<https://www.adp.fdv.uni-lj.si>). Uporabiti je mogoče tudi odprtokodne platforme za analizo podatkov, ki omogočajo razumevanje globalnih družbenih trendov, npr. Gapminder, Our World, Data.

Podobno velja za obravnavanje različnih teoretskih usmeritev v sociologiji, ki naj bi jih vključevali predvsem pri obravnavi posameznih tem in raziskovalnih problemov. Kot primere navajamo socializacijo, družbeno neenakost, spol idr., ki jih je mogoče obravnavati z različnimi teoretskimi usmeritvami in metodami, ki osvetljujejo različne vidike izbranega družbenega fenomena. Pri tem naj se pokaže, da različne teoretične usmeritve pogosto vključujejo izbiro različnih raziskovalnih postopkov ter različne predstave o praktični relevantnosti socioloških spoznanj.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi.

To omogoča tudi povezovanje socioloških spoznanj z znanji z drugih predmetnih področij in usposabljanje dijakov in dijakinj za uporabo socioloških znanj pri drugih predmetih. Zavzemamo se za interdisciplinarni pristop, saj se sociologija povezuje z drugimi znanstvenimi disciplinami kot so psihologija, zgodovina, filozofija, geografija, slovenščina, ekonomija, politologija, kar vabi k uporabi interaktivnih metod poučevanja.

Povezovanje z drugimi predmetnimi področji in predmetnimi sklopi (npr. aktivno državljanstvo) nakazuje dijakom, da je učenje sociologije del širšega koncepta vseživljenjskega učenja in da lahko pridobljene veščine in znanja iz sociologije uporabijo bodisi v vsakdanjem življenju bodisi v povezavi z drugimi znanostmi.

Učitelj naj dijakom razloži, kako se učiti sociologijo, in jim pokaže posamezne faze učenja, kot so:

- pridobivanje teoretičnega znanja (razumevanje socioloških teorij v povezavi z družbenimi pojavi),
- aplikacija teoretičnega znanja (praktična uporaba kvalitativnih in kvantitativnih metod pri obravnavi družbenih vprašanj),
- samoevalvacija (zavedanje pomena refleksije o lastnem napredku).

V katalogu znanj so zapisana splošna znanja, ki so obvezna za vse dijake, med ponujenimi znanji pa učitelji izberejo znanja glede na poklicno usmeritev ter interese in sposobnosti dijakov.

Pri poučevanju sociologije je treba nameniti pozornost razvijanju osnovne podatkovne pismenosti, spodbujanju sodelovanja in dialoga, prakticiranju strpnosti do drugačnosti; sposobnosti argumentiranega in strpnega izražanja lastnih stališč, sposobnosti refleksije lastnega socialnega položaja, prepričanj, predsodkov in delovanj; sposobnosti kritične analize in presoje izsledkov raziskav, pa tudi različnih vrst gradiv in virov, ki jih srečujejo v vsakdanjem življenju, raziskovalne sposobnosti in spretnosti.

Poučevanje sociologije že skozi vsebine in v svoji osnovni zastavitvi vključuje ključne skupne cilje z vseh petih področij. Predlagamo pa, da učitelji pri posameznih temah sistematično vključujejo spodaj izbrane cilje s posameznih področij **skupnih ciljev**:

1. Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, pri čemer naj se krepi bralna pismenost in ustno izražanje s poudarkom na sociološki terminologiji. SC (1.1.1.1) SC (1.1.2.1) SC (1.1.2.2) SC (1.1.4.1) SC (1.2.1.1) SC (1.2.1.2) SC (1.2.1.4) SC (1.2.1.5) SC (1.2.2.1) SC (1.2.2.2) SC (1.1.5.1) Učitelji naj dijake spodbujajo k ustvarjalnemu delovanju in izražanju in k temu, da prepoznajo in cenijo lastne dosežke in dosežke drugih. SC (1.3.4.1) SC (1.3.4.2)

2. Trajnostni razvoj, pri čemer naj se oblikuje zavedanje, da so vprašanja trajnosti vezana na naravno okolje ter povezana z družbenimi pogoji življenja in človeškimi praksami v teh okoljih. SC (2.1.1.1) SC (2.1.3.1) SC (2.2.1.1) SC (2.3.1.1) SC (2.3.1.2) SC (2.3.2.1) SC (2.3.3.1) Priporočamo, da učitelji pri načrtovanju razvijanja kompetenc s področja trajnostnega razvoja uporabljajo Evropski okvir kompetenc za trajnostnost (HYPERLINK "<https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>" <https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>).

3. Zdravje in dobrobit, pri čemer ob analizi družbenih problematik upoštevamo socialno dobrobit posameznikov in skupnosti. SC (3.3.1.1) SC (3.3.1.2) SC (3.3.2.1) SC (3.3.3.1) SC (3.3.4.1) SC (3.3.4.2) SC (3.3.4.3) SC (3.3.5.1) SC (3.3.5.3) SC (3.1.2.4) Prav tako naj dijaki ozavešajo skrb za svoje duševno in telesno zdravje. SC (3.1.3.1) SC (3.1.5.1) SC (3.2.1.4) SC (3.2.3.1) SC (3.2.4.2)

4. Digitalna kompetentnost, pri čemer krepimo informirano uporabo tehnologije in digitalnih virov tako pri pouku kot tudi pri samostojnemu delu. Učitelji se avtonomno odločijo, kako bodo določeno digitalno kompetenco predstavili in s katerimi dejavnostmi bodo pomagali dijakom, da jo razvijejo. Pri tem se opirajo in navezujejo na okvir DigComp

2.2 (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>), in sicer:

- » za kompetenco SC (4.1.2.1) na HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wytoy9e>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>,
- » za kompetenco SC (4.2.3.1) na HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sl8ivsb>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sl8ivsb>,
- » za kompetenco SC (4.3.3.1) na HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ncuzo7y>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ncuzo7y>

5. Podjetnost, pri čemer dejavnosti, ki dijakom omogočajo razvoj podjetnostne kompetence, temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijaki naj bodo v čim večji meri vključeni v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev razvijanja možne rešitve. Pomembno je, da dijaki načrtujejo in upravljajo različne vire (npr. materialne, finančne, zunanje osebe kot vir znanja). Učitelji naj spodbujajo dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso. SC (5.1.1.1) SC (5.1.2.1) SC (5.1.2.2) SC (5.1.5.1) SC (5.3.1.1) SC (5.3.4.2) SC (5.2.2.2) SC (5.2.4.2)

Učitelji so avtonomni pri izbiri oblik in metod poučevanja, razvijanja spretnosti in sposobnosti, pri tem pa je treba upoštevati, da poučevanje sociologije zahteva izbor didaktičnih metod, ki omogočajo uresničevanje zgoraj izbranih ključnih skupnih ciljev. Ob tem naj učitelji prilagodijo metode učni skupini ob upoštevanju heterogenosti znanja, interesov in zmožnosti dijakov ter poklicni usmeritvi.

Cilji oziroma standardi znanja so zapisani in strukturirani tako, da omogočajo smiselno diferenciacijo in individualizacijo pouka. Načelo individualizacije in inkluzije pri pouku zagotavljamo oziroma udeležujemo zlasti pri izbirnih temah oziroma izbirnih ciljih. Opredeljeni so tudi minimalni standardi. V učnem načrtu so označeni:

- » z oznako O obvezni cilji,
- » z ležečim tiskom in oznako I *izbirni cilji*,

- » z oznako SC ključni cilji iz posameznih področij skupnih ciljev, številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na posamezna področja skupnih ciljev,
- » s krepko označenim besedilom minimalni standardi znanja.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

SOCIOLOGIJA KOT ZNANSTVENA DISCIPLINA

OBVEZNO

OPIS TEME

Pri obravnavi tega poglavja bodo dijaki spoznali sociologijo kot znanstveno disciplino, ki se ukvarja s proučevanjem družb na podlagi sistematičnega opazovanja družbenega vedenja. Prepoznali bodo pomen empiričnega raziskovanja v sociologiji ter usvojili procese sociološkega spoznavanja z uporabo raziskovalnih metod. Razumeli bodo potek oblikovanja socioloških razlag in teorij ter prispevek sociologije kot znanosti k povečevanju skupnega znanja o razvoju in delovanju družb. Spoznali bodo omejitve sociologije kot znanstvene discipline in razumeli pomen upoštevanja etičnih načel v znanosti.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Sociologijo v učnem procesu skozi to uvodno temo vzpostavljamo kot znanstveno disciplino, zato pri obravnavi te teme poudarjamo povezanost socioloških teorij, konceptov in izbranih metodoloških pristopov z relevantnimi raziskavami (kvalitativnimi, kvantitativnimi, kombinacijo obeh pristopov) in te apliciramo na aktualna družbena vprašanja ter perspektivo poklicnega področja.

Pri tem je mogoče uporabljati obstoječe baze podatkov, npr. Slovensko javno mnenje (SJM), arhiv družboslovnih podatkov (<https://www.adp.fdv.uni-lj.si>). Uporabiti je mogoče tudi odprtokodne platforme za analizo podatkov, ki omogočajo razumevanje globalnih družbenih trendov, npr. Gapminder, Our World, Data.

Posamezne raziskovalne metode in teorije lahko učitelji vključujejo tudi pri drugih temah in na tak način dosežejo učne cilje te teme.

Predlagamo, da pri navajanju konkretnih primerov znotraj obravnavane teme učitelj izhaja, če je le mogoče, iz poklicne usmeritve dijakov.

SOCIOLOGIJA KOT ZNANSTVENA DISCIPLINA

CILJI

Dijak:

- : prepozna sociologijo kot znanstveno disciplino, katere glavni raziskovalni predmet je družba;
SC (1.1.2.1)
- : spozna, da sociologija obravnava družbo s pomočjo različnih teoretičnih pristopov;
- : loči med znanstvenimi in zdravorazumskimi spoznanji;
- : se seznani z osnovnimi elementi znanstvenega raziskovanja v družboslovju;
- : se nauči opredeliti raziskovalni problem, oblikovati raziskovalna vprašanja in formulirati hipoteze;
SC (5.3.2.1)
- : usvoji osnove in načela raziskovalne metodologije;
- : pozna osnove kvantitativnega raziskovanja (koncept merjenja, oblikovanje instrumentov, vzorčenje, raziskovanje razmerij med spremenljivkami);
- : spozna osnovne kvalitativne pristope v raziskovanju (intervjuji, fokusne skupine, opazovanje, analiza dokumentov);
SC (3.3.4.2)
- : usvoji osnove analize podatkov;
SC (4.1.2.1)
- : se nauči oblikovati ugotovitve in prikazati rezultate raziskovanja;
SC (4.3.3.1 | 4.2.3.1)
- : razume etične dimenzije raziskovalnega procesa in načela delovanja znanstvene skupnosti.
SC (2.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » pojasni posebnosti raziskovanja v sociologiji in jih loči od drugih načinov prikazovanja in raziskovanja družbenega življenja;
- » razloži koncept družbe;
- » pojasni razliko med znanstvenimi in zdravorazumskimi spoznanji;
- » opredeli potek raziskovanja v sociologiji – od koncepta do empiričnega gradiva;

- » interpretira rezultate kvantitativnih in kvalitativnih raziskav;
- » **izdela in predstavi preprost načrt raziskave** oziroma izdela in predstavi raziskovalno nalogo (spremenljivke, anketni in drugi raziskovalni instrumenti, analize on-line spremenljivk);
- » pojasni etične izzive raziskovanja;
- » *razloži načela delovanja znanstvene skupnosti.*

TERMINI

- družba ◦ metoda ◦ spremenljivka ◦ raziskovalno vprašanje ◦ korelacija ◦ populacija
- reprezentativni vzorec ◦ podatek ◦ teorija ◦ koncept ◦ paradigma ◦ sociološka imaginacija
- diskurz ◦ raziskovalna etika

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (priprava in predstavitev osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge). Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

KULTURE IN DRUŽBA

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijaki spoznajo, da naučeni obrazci mišljenja, občutenja in delovanja, kot tudi njihovo opredmetenje v materialnih objektih, tvorijo enovit in integriran kulturni sistem, ki je značilen za neko skupino ljudi/skupnost/družbo. V poglavju razvijamo razumevanje, da je kultura izvor človekovega kultiviranja in s tem proizvod socialne zgodovine človeštva, in da so kultura, družba, socialno učenje tesno povezani fenomeni, ki vedno potekajo v odnosu do narave.

Seznaniijo se s sestavinami kulture in njihovimi družbenimi funkcijami, analizirajo kulturno raznolikost znotraj kultur in odnose med kulturami v sodobnih družbah ter prepoznajo njihove posledice.

Poznavanje sestavin ter dinamike kulturnega sistema dijakom omogoča vpogled v lastno kolektivno identiteto in razumevanje, da ureditev družbenega življenja in posamičnih življenj nujno poteka s posredovanjem skupne kulture. Dijaki razvijejo razumevanja kulture kot načina življenja, njene sestavne dele (pomene jezika, simbolov, vrednot, norm, kolektivnih obrazcev, idejnih sistemov) pa kot orodja za interpretacijo individualnega ter kolektivnega izkustva.

Razumejo oblikovanje družbenih zapovedi in prepovedi, opredelitev odklonskosti, formalne in neformalne oblike družbenega nadzora in različne vrste sankcij in znajo to znanje uporabiti v analizi konkretnih družbenih situacij.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijaki naj razvijejo zmožnost, da družbe ali dejanj posameznikov ne ocenjujejo zgolj z vidika lastne izkušnje, pač pa razvijejo sposobnosti, ki jim omogočajo pogled s širše družbene in kulturne perspektive in ki temeljijo na načelih znanstvenega spoznavanja in ne na »zdravo razumskih« načelih.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi. Zato lahko posamezne učne cilje ene teme učitelj obravnava ali poglobi tudi pri drugih temah (npr. Spreminjajoči se svet, Socializacija, Družbene neenakosti, Odklonskost in kriminaliteta).

KULTURE IN DRUŽBA

CILJI

Dijak:

○: razume sociološko opredelitev kulture;

SC (1.1.2.2 | 1.3.1.1)

○: pozna značilnosti in sestavine kulture ter njihov vpliv na način življenja;

SC (1.3.2.1)

○: razume oblikovanje družbenih zapovedi in prepovedi ter koncept odklonskosti, spozna formalne in neformalne oblike družbenega nadzora in različne vrste sankcij ter zna to znanje uporabiti v analizi konkretnih družbenih situacij;

SC (5.3.3.2)

○: pozna koncept pluralnosti kultur in raznovrstnost kulturnih pojavov znotraj dominantnih kultur (subkulture, kontrakture, multikulturnost);

SC (4.1.2.1)

○: prepozna različne posledice stikov med kulturami,

SC (5.3.4.1 | 1.1.5.1)

○: analizira vpliv globalizacije na kulturo;

SC (2.4.1.1 | 5.3.5.1)

○: reflektira odnos do lastne in do tujih/drugačnih kultur.

SC (3.3.1.1 | 3.3.4.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» analizira sociološko opredelitev kulture;

» razloži pomen simbolov, jezika, vrednot, družbenih norm, materialne kulture in njihov vpliv na način življenja;

» pojasni konformno in odklonsko ravnanje;

» opredeli razliko med formalnim in neformalnim družbenim nadzorom;

» prepozna primere kulturne heterogenosti (npr. subkulture);

» pojasni pomen sobivanja različnih kultur znotraj sodobnih družb;

» razpravlja o vzrokih za multikulturnost družb in možnih posledicah stikov med kulturami;

- » ovrednoti pozitivne in negativne vplive globalizacije na kulturo;
- » reflektira odnos do lastne in drugih/drugačnih kultur (npr. etnocentrizem/kulturni relativizem).

TERMINI

- družbene norme ◦ sankcije ◦ odklonskost ◦ družbeni nadzor ◦ subkulture
- multikulturalnost ◦ globalizacija ◦ etnocentrizem ◦ kulturni relativizem ◦ genocid/etnocid
- asimilacija ◦ akulturacija

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

SOCIALIZACIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijaki bodo razumeli proces socializacije kot vseživljenjski proces, v katerem posameznik po eni strani sprejme (pridobiva) družbene vrednote, norme, navade, znanja, po drugi strani pa razvija tudi lastne sposobnosti in identiteto. Spoznali bodo različne dejavnike socializacije, kot so družina, vrtec, šola, vrstniki, mediji in se usposobili za prepoznavanje ter analizo njihovih vplivov. Spoznali bodo diferenciranost socializacije glede na razred, spol, etnično pripadnost, starost. Analizirali bodo vprašanje svobode in determinizma v procesih socializacije.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri obravnavi dejavnikov socializacije naj upoštevajo njihovo relativno avtonomnost, vendar v povezavi z družbenimi in kulturnimi dejavniki. Prav tako naj upoštevajo vpliv družbe in kulture na posameznika in obratno - vpliv posameznika na družbo in kulturo.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi. Zato lahko posamezne učne cilje ene teme učitelj obravnava ali poglobi tudi pri drugih temah (npr. Družine, Edukacija v družbi, Množični mediji in komunikacije, Spol v družbi, Družbene neenakosti, Delo in prosti čas).

Predlagamo, da pri navajanju konkretnih primerov znotraj obravnavane teme učitelj izhaja, če je mogoče, iz poklicne usmeritve dijakov.

SOCIALIZACIJA

CILJI

Dijak:

O: razume proces socializacije kot proces reprodukcije družbe in kot vseživljenjski proces, v katerem posameznik po eni strani sprejme (pridobiva) in včasih tudi ponotranji družbene vrednote, norme, navade, znanja, po drugi strani pa razvija tudi lasten (kritični) pogled na svet;

SC (3.3.5.3 | 2.1.1.1)

○: pozna dejavnike socializacije (kot so npr. družina, vrtec, šola, vrstniki, mediji) ter analizira njihove vplive in povezanost s širšim družbenim okoljem;

SC (3.3.4.2 | 3.3.3.2)

○: razume diferenciranost socializacije glede na razred, spol, starost, etnično skupino idr.;

SC (5.3.5.3)

I: *razume in analizira problem svobode in determinizma v procesu socializacije.*

SC (2.2.1.2 | 3.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli koncept socializacije;
- » razloži koncept družbene pogojenosti človeka;
- » primerja vrste (faze) socializacije;
- » pojasni koncept resocializacije;
- » razloži pomen dejavnikov socializacije za proces socializacije;
- » analizira interakcijo med dejavniki socializacije in njihovo vključenost v kontekst celotne družbe;
- » pojasni vpliv razreda, spola, starosti, etnične pripadnosti na proces socializacije;
- » utemeljuje svobodo in determinizem v procesu socializacije.

TERMINI

- socializacija ○ primarna socializacija ○ sekundarna socializacija ○ dejavnik socializacije
- spolno diferencirana socializacija ○ resocializacija ○ totalne organizacije ○ stigmatizacija

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih

fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

DRUŽBENE NEENAKOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijaki spoznajo sociološke koncepte, s katerimi lahko analizirajo in evalvirajo družbene strukture, družbene vloge, družbene skupine, institucije in družbeni status posameznika. Na opisanem ozadju ločijo med vrstami družbenih neenakosti in različnosti ter načine, kako različne oblike socializacije in razvrščanja v družbene skupine vplivajo na posameznikov družbeni status. Spoznajo dejavnike, ki omogočajo nekaterim družbenim skupinam in posameznikom družbene priložnosti in privilegije, druge pa prikrajšajo, deprivilegirajo, izločajo. Dijaki reflektirajo obstoječe družbene ureditve in dogovore ter razumejo mehanizme, ki omogočajo in reproducirajo družbene neenakosti.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri obravnavi upoštevamo, da v družbi obstajajo utečeni mehanizmi, ki ohranjajo družbeno neenakost in vplivajo na priložnosti posameznika, prav tako pa je treba poudariti, da družbeni položaj posameznika ni nespremenljiv.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi. Zato lahko posamezne učne cilje ene teme učitelj obravnava ali poglobi tudi pri drugih temah (npr. Družine, Edukacija v družbi, Množični mediji in komunik, Spol v družbi, Odklonskost in kriminaliteta, Delo in prosti čas, Migracije, Ekološka vprašanja).

Predlagamo, da pri navajanju konkretnih primerov znotraj obravnavane teme učitelj izhaja, če je mogoče, iz poklicne usmeritve dijakov.

DRUŽBENE NEENAKOSTI

CILJI

Dijak:

○: spozna koncept družbene neenakosti in slojevitosti;

SC (1.2.1.2)

○: razlikuje med pripisanim in pridobljenim družbenim položajem;

🔵: pozna koncept družbene mobilnosti ter razume vzroke in omejitve za družbeno mobilnost;

🔵: spozna in primerja razredno, etnično/rasno, starostno, spolno neenakost in koncept interseksionalnosti;

SC (3.3.2.1)

🔵: analizira učinke družbenih neenakosti;

SC (2.2.1.2 | 2.1.2.1)

🔵: pozna koncept revščine ter razume različne razlage vzrokov in posledic revščine in socialne izključenosti ter vlogo socialne države pri zmanjševanju družbene neenakosti.

SC (3.3.4.1 | 5.2.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži koncept družbene neenakosti in družbene stratifikacije;
- » pojasni določnice družbenega položaja in razlikuje med pripisanim in pridobljenim družbenim položajem;
- » primerja odprte in zaprte sisteme družbene stratifikacije;
- » razloži prevladujoče vzorce neenakosti glede na posamezne družbene kategorije (razred, rasa/etnijska, spol, starost);
- » pojasni družbeno konstrukcijo teh kategorij, npr. spola in rase, in pojasni pomen stereotipov ter predsodkov;
- » analizira učinke družbenih neenakosti na izobrazbo, zdravje, zaposlovanje;
- » opredeli koncept revščine, analizira njene vzroke in posledice ter *pozna različne razlage revščine*;
- » utemeljuje vlogo socialne države pri zmanjševanju družbene neenakosti.

TERMINI

- družbeni status (položaj) ◦ družbena stratifikacija ◦ absolutna revščina ◦ relativna revščina
- družbena mobilnost ◦ interseksionalnost ◦ biološki in družbeni spol ◦ diskriminacija
- socialna izključenost ◦ socialna distanca ◦ predsodki in stereotipi ◦ seksizem ◦ starizem
- socialno omrežje ◦ socialni kapital ◦ pripisani družbeni status ◦ pridobljeni družbeni status

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela

(krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

RAZMERJA DRUŽBENE MOČI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijaki spoznajo koncept družbene moči in njen vpliv na družbene strukture in procese. Spoznali bodo različne vire moči v družbi, vključno z ekonomsko, politično in ideološko, ter analizirali njihovo medsebojno prepletenost.

Spoznajo načine oblikovanja in temeljne značilnosti delovanja modernih držav, vključno s pravnim, demokratičnim, socialnim in nacionalnim vidikom, ter reflektirajo načine in pomen politične participacije v demokratičnih družbah.

Analizirajo odnose med nacionalno državo in mednarodnimi institucijami ter prepoznajo izzive in priložnosti, ki jih prinašajo ti odnosi.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri tej temi naj učitelj povezuje sociološka spoznanja z znanji z drugih predmetnih področij in obveznim vsebinskim sklopom Aktivno državljanstvo. Predlagamo uporabo interdisciplinarnega pristopa, saj se sociologija povezuje z drugimi znanstvenimi disciplinami kot so: psihologija, zgodovina, filozofija, geografija, ekonomija, politologija, kar omogoča uporabo interaktivnih metod poučevanja.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi. Zato lahko posamezne učne cilje ene teme učitelj obravnava ali poglobi tudi pri drugih temah (npr. Edukacija v družbi, Množični mediji in komunikacije, Odklonskost in kriminaliteta, Delo in prosti čas, Migracije, Ekološka vprašanja, Družbene neenakosti).

Predlagamo, da pri navajanju konkretnih primerov znotraj obravnavane teme učitelj izhaja, če je mogoče, iz poklicne usmeritve dijakov.

RAZMERJA DRUŽBENE MOČI

CILJI

Dijak:

🟢: razume koncept družbene moči, pozna vlogo odločanja in koncept oblasti;

SC (1.2.4.1)

🟢: spozna različne vire družbene moči in njihovo medsebojno povezanost (ekonomska, politična, ideološka, vojaška);

🟢: razume koncept ekonomske moči in analizira dejavnike, ki jo oblikujejo;

SC (5.2.5.3)

🟢: prepozna vlogo ideologije v družbi in pri oblikovanju identitet, prepričanj, življenjskih slogov;

SC (1.2.3.2)

🟢: analizira družbeno moč množičnih medijev;

SC (4.1.2.1)

🟢: razume delovanje politične moči v povezavi z oblastjo in državo, spozna temeljne značilnosti delovanje moderne države (pravna, demokratična, socialna, nacionalna);

SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5 | 3.3.5.3)

🟢: analizira odnos med nacionalno državo in mednarodnimi institucijami in organizacijami.

SC (2.4.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **pojasni koncept družbene moči;**

» **opredeli različne vire družbene moči;**

» razloži vpliv ekonomskih subjektov (npr. podjetja, multinacionalke, mednarodne finančne institucije, kot so Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka) na družbena razmerja moči;

» razloži koncept ideologije in analizira načine širjenja ideologije;

» **ovrednoti moč množičnih medijev v sodobnih družbah;**

» pojasni koncept politične moči;

» **razloži temeljna načela pravne države;**

» razlikuje koncept demokracije od avtokracije;

- » razloži pomen delovanja različnih subjektov pri odločanju v demokratičnih družbah (stranke, interesne skupine in združenja, nevladne organizacije);
- » **pojasni način delovanja socialne države in države blaginje;**
- » **opredeli koncept nacionalne države ter pojasni koncept nacionalizma;**
- » analizira odnose med nacionalno državo in mednarodnimi/nadnacionalnimi integracijami.

TERMINI

- družbena moč ◦ ideologija ◦ demokracija ◦ pravna država ◦ socialna država ◦ država blaginje ◦ nacionalizem ◦ množični mediji ◦ iliberalna demokracija ◦ populizem
- legitimnost

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

SPREMINJJOČI SE SVET

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijake pri tej temi usmerjamo k razumevanju in analiziranju vzrokov in značilnosti spreminjanja sodobnega sveta. Dijaki analizirajo spreminjanje razmerij družbene in ekonomske moči v svetu in s tem povezanimi posledicami.

Dijaki znajo oceniti priložnosti (hitro razvijajoče se države) in tveganja sodobnega sveta (npr. ekološki problemi, demografske spremembe, migracije, razvoj tehnologije, spreminjanje razkoraka med različno razvitimi državami).

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri tej temi naj učitelj povezuje sociološka spoznanja z znanji z drugih predmetnih področij. Predlagamo interdisciplinarni pristop, saj se sociologija povezuje z drugimi znanstvenimi disciplinami, kot so zgodovina, filozofija, geografija, ekonomija, politologija, kar omogoča uporabo interaktivnih metod poučevanja.

Vrstni red obravnave tem, ki jih vsebuje katalog znanj, ni obvezen, zaželeno pa je, da dijaki spoznajo medsebojno povezanost posameznih družbenih pojavov in kompleksnost procesov v družbi. Zato lahko posamezne učne cilje ene teme učitelj obravnava ali poglobi tudi pri drugih temah (npr. Edukacija v družbi, Množični mediji in komunikacije, Delo in prosti čas, Družbene neenakosti, Razmerja družbene moči, Kulture in družba).

Vsebina in raba posameznih družbenih fenomenov naj bo konkretizirana s primeri iz sodobnih socioloških raziskav.

Predlagamo, da pri navajanju konkretnih primerov znotraj obravnavane teme učitelj izhaja, če je mogoče, iz poklicne usmeritve dijakov.

DRUŽBENE SPREMEMBE

CILJI

Dijak:

- : spozna družbene spremembe v sodobnem svetu;
- : razume posledice spreminjanja globalne neenakosti in globalnih tveganj;
SC (2.4.3.1 | 1.2.3.1)
- : spozna vpliv globalizacije na sodobne družbe in na spremenjena razmerja družbene moči;
SC (1.2.3.2)
- : analizira razmerja med globalnim in lokalnim.
SC (2.2.1.2 | 2.4.1.1 | 5.3.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži družbene spremembe v sodobnih družbah;
- » ovrednoti posledice spreminjanja globalnih neenakosti;
- » **razpravlja o priložnostih in tveganjih sodobnega sveta** (npr. ekološki problemi, staranje prebivalstva, razvoj tehnologije, spreminjanje razkoraka med razvitimi in nerazvitimi);
- » **opredeli pozitivne in negativne vplive globalizacije na spreminjanje sodobnih družb** ter analizira spremembe v družbenih razmerjih moči v svetu;
- » razpravlja o razmerju med globalnim in lokalnim.

TERMINI

- globalizacija
- družbene spremembe
- demografske spremembe
- dolgožive družbe

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih

zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

EKOLOŠKA VPRAŠANJA

CILJI

Dijak:

- 🟡: spozna družbene vzroke in posledice ekološke krize;
SC (5.1.5.1)
- 🟡: razume povezanost med družbeno neenakostjo in ekološko problematiko;
SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)
- 🟡: analizira pomen medgeneracijske soodvisnosti in odgovornosti za doseganje trajnostnosti (trajnostnega življenja).
SC (2.3.3.1 | 2.4.2.1 | 2.4.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži družbene vzroke in posledice ekološke krize;
- » analizira povezanost med družbeno neenakostjo in ekološko problematiko.

TERMINI

- ekološka kriza
- trajnostnost
- antropocen

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

MIGRACIJE

CILJI

Dijak:

🟡: pozna družbene vzroke in posledice (sodobnih) migracij;

SC (3.3.2.1 | 3.3.4.3)

🟡: analizira različne vrste migracij (notranje, mednarodne, priseljevanje, odseljevanje) in protislovnost odzivanja na migracije v sodobnih družbah;

SC (1.2.1.3 | 1.2.4.1)

🟡: razume razmerje med družbeno neenakostjo in migracijami.

SC (1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» razloži družbene vzroke in posledice migracij;

» ovrednoti načine odzivanja na migracije v sodobni družbi (v emigrantskih in imigrantskih družbah);

» analizira razmerje med družbeno neenakostjo in migracijami.

TERMINI

◦ migracije ◦ socialna inkluzija ◦ migracijske politike ◦ ksenofobija

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Različni cilji, spretnosti in sposobnosti, ki jih razvija sociologija usmerjajo v različne načine ocenjevanja. Učitelji naj zato kombinirajo različne oblike vrednotenja glede na zastavljene cilje, priporočamo pa, da eno oceno dijaki pridobijo s pripravo in predstavitvijo samostojnega dela (krajše pisne interpretacije manj zahtevnega sociološkega besedila, kritične analize medijskih sporočil, s pripravo in predstavitvijo osnutka raziskovalne naloge, izdelave krajše raziskovalne naloge ali drugega samostojnega dela).

Pri ocenjevanju naj bo poudarek na osmišljanju in vrednotenju podatkov, dejstev, definicij, na strokovnem utemeljevanju trditev, pojasnjevanju in presojanju procesov in pojavov z različnih zornih kotov, uporabi socioloških konceptov, razlag in teorij pri pojasnjevanju družbenih fenomenov, seveda z upoštevanjem stopnje, ki jo dijaki lahko dosežejo glede na svojo starost in znanje.

IZBIRNE TEME

IZBIRNO

OPIS TEME

Učitelj izbere koliko izbirnih tem in katere bo obravnaval, poglobil, razširil in povezal z obveznimi. Pri tem upošteva poklicno usmeritev in interes dijakov.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Priporočamo povezovanje in dopolnjevanje z obveznimi temami, npr. povežemo temo Socializacija (dejavniki socializacije) s temami Družine, Množični mediji in komunikacije, Vzgoja in izobraževanja ipd., pri čemer lahko cilje dosežemo bodisi pri temi Socializacija bodisi pri navedenih temah.

Prav tako lahko dijak lahko v okviru priprave raziskovalnega načrta ali raziskave pri obvezni temi Sociologija kot znanstvena disciplina raziskuje znotraj različnih izbirnih tem.

DRUŽINE

CILJI

Dijak:

- : razume družino kot družbeno institucijo in pozna njene temeljne univerzalne funkcije;
SC (3.3.1.1 | 3.3.3.1 | 3.3.4.3)
- : pozna različne oblike družin;
- : umesti družino v kontekst primarne in sekundarne socializacije;
- : pozna družinska razmerja in razmerja med spoli (vloge, delitve dela idr.);
SC (1.2.1.1 | 1.2.1.2 | 1.2.1.3)
- : razume, da se z družbenimi spremembami spreminjajo tudi družine.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli družino kot družbeno institucijo in primarno družbeno skupino ter razloži njene funkcije;
- » primerja različne oblike družin;
- » razloži vlogo in pomen družine v primarni in sekundarni socializaciji;
- » analizira družinska razmerja, razmerja med spoli (vloge, delitve dela idr.), razmerja med starši in otroki (položaj otroka, mladostnika družini ipd.) ter razmerja med generacijami;
- » analizira vpliv družbenih sprememb na spreminjanje družine.

TERMINI

- družina
- socializacija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri obravnavi družine priporočamo, da upoštevamo družbeni kontekst in vpliv družbenih in kulturnih dejavnikov na družino ter pri tem izhajamo iz aktualnih in drugih primerov. Posebej priporočamo, obravnavo sprememb v sodobni družbi (podaljševanje izobraževanja, podaljševanje mladosti - faza LAT, spreminjanje odnosov med spoli, spremembe v načinu oblikovanja družin). Dijake usmerjamo k preseganju predsodkov in stereotipov.

MNOŽIČNI MEDIJI IN KOMUNIKACIJE

CILJI

Dijak:

- 🟡: spozna pojem in zakonitosti množičnih medijev in množičnega komuniciranja;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2 | 1.1.4.1)
- 🟡: razume družbene funkcije množičnih medijev in ovrednoti njihovo družbeno (ne)moč;
SC (4.1.2.1)
- 🟡: pozna pomen avtonomije medijev;
- 🟡: spozna in kritično vrednoti medijske reprezentacije različnih družbenih skupin (spola, starosti, razreda, etnije);
SC (4.1.2.1)
- 🟡: razume pomen množičnih medijev in vlogo komunikacijskih tehnologij za oblikovanje odnosa do sveta in samega sebe;
SC (3.2.5.1)
- 🟡: prepozna izzive sodobnih medijev.
SC (1.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli pojem množičnih medijev in pojasni množično komuniciranje;
- » opiše družbene funkcije množičnih medijev;
- » razloži pomen neodvisnosti medijev in opredeli dejavnike, ki ogrožajo avtonomijo medijev;
- » pojasni pojem medijske konstrukcije realnosti;
- » kritično ovrednoti primere medijske reprezentacije (spola, starosti, razreda, etnije) in stereotipne medijske podobe (spola, starosti, razreda, etnije);
- » opredeli nove medijske tehnologije in kritično vrednoti vpliv družbenih omrežij ter analizira njihove učinke na oblikovanje odnosa do sveta in samega sebe;
- » analizira izzive sodobnih medijev (lažne novice, spletno nasilje, manipuliranje z javnim mnenjem).

TERMINI

◦ množični mediji ◦ množično komuniciranje ◦ avtonomija medijev ◦ medijska konstrukcija realnosti ◦ medijske reprezentacije

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Priporočamo, da dijaki kritično vrednotijo delovanje množičnih medijev, njihov vpliv na oblikovanje odnosa do sebe in družbe od pozitivnih do negativnih vplivov, spletno nasilje, odvisnosti od zaslonskih tehnologij, vpliv na izoblikovanje samopodobe (izpostavimo razliko med klasičnimi mediji in novimi mediji, vlogo spletnih vplivnežev). Za doseganje tega priporočamo razpravo, analize medijskih vsebin, metodo pro et contra ipd., kar zahteva aktivno vlogo dijakov, pa tudi ogled npr. dokumentarcev na to temo (npr. Ujete v medmrežju, Instagram brez filtra).

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

CILJI

Dijak:

○ razume pomen in funkcije vzgojno izobraževalnih institucij v razvoju družb;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2 | 5.1.3.1)

○ poveže razvoj vzgoje in izobraževanja in neenakosti;

SC (1.2.1.1 | 1.2.1.2)

○ spozna in ovrednoti razmerja med vzgojno izobraževalnimi institucijami ter trgom dela in državo;

○ razume sodobne izzive vzgoje in izobraževanja.

SC (1.1.4.1 | 4.1.2.1 | 4.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» razloži pomen in funkcije vzgojno-izobraževalnih institucij;

» pojasni idejo in prakso enakih možnosti izobraževanja za vse;

» razpravlja o neenakostih v izobraževanju;

» analizira vzgojno-izobraževalne institucije v odnosu do države;

» problematizira odnos med vzgojo in izobraževanjem ter trgom dela;

» **razloži sodobne izzive vzgoje in izobraževanja** (umetna inteligenca, digitalizacija, spremembe trga dela, izzivi trajnosti, alternativne oblike šolanja, neformalno izobraževanje, tehnologije, vseživljenjsko učenje, pojav nasilja v šolah, pravice manjšin in migrantov, oseb s posebnimi potrebami, spreminjajočim se konceptom spolne identitete, pritiskov storilnosti, uspešnosti).

TERMINI

○ (ne)formalno izobraževanje ○ vzgojno-izobraževalne institucije

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri obravnavi te teme priporočamo, da upoštevamo družbeni kontekst in vpliv družbenih in kulturnih dejavnikov na vzgojo in izobraževanje in pri tem izhajamo iz aktualnih in drugih primerov ter poklicnega področja.

RELIGIJE

CILJI

Dijak:

- : razume koncept religije;
- : pozna temeljne značilnosti globalno najbolj razširjenih religij;
- SC (3.3.1.2)
- : pozna sestavine in funkcije religije;
- : razume procese spreminjanja religij v sodobnih družbah;
- : razume koncept religijske svobode, koncept enakopravnosti religijskih skupnosti in religijski pluralizem v sodobnih družbah.
- SC (3.3.4.1 | 1.2.1.3 | 1.2.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pojasni religijo kot kompleksen zgodovinski, družbeni in kulturni pojav;**
- » razloži osnovne značilnosti nekaterih religij;
- » opredeli temeljne funkcije in sestavine religije;
- » analizira procese sekularizacije in postsekularnosti v sodobni družbi;
- » **razloži koncept religijske svobode;**
- » **pojasni religijski pluralizem** in razpravlja o enakopravnosti religijskih skupnosti v sodobnih družbah.

TERMINI

- religija ○ sekularizacija ○ postsekularnost ○ religijska svoboda ○ religijski pluralizem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri obravnavi religije priporočamo, da upoštevamo družbeni kontekst in vpliv družbenih in kulturnih dejavnikov in pri tem izhajamo iz aktualnih in drugih primerov. Dijake usmerjamo k preseganju predsodkov in stereotipov.

ODKLONSKOST IN KRIMINALITETA

CILJI

Dijak:

○: razume koncept odklonskosti;

SC (1.1.2.2)

○: spozna, da obstajajo različni odzivi družbe na kršitve družbenih norm;

SC (3.3.1.1)

○: prepozna (sodobne) pojave odklonskosti;

○: razume povezanost ključnih določnic neenakosti z različnimi načini zbiranja in uporabe (statističnih) podatkov o kriminalu;

SC (4.1.2.1)

○: pozna značilnosti in učinkovitost formalnega in neformalnega družbenega nadzora;

SC (5.1.5.1)

○: pozna načine in cilje kaznovanja ter njihovo učinkovitost v sodobnih družbah.

SC (3.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **opredeli odklonskost in kriminaliteto ter pojasni razliko med njima;**

» **pojasni družbeno in kulturno pogojenost odklonskosti** in razloži procese dekriminalizacije, legalizacije oz. inkriminacije;

» **analizira nekatere sodobne pojave odklonskosti**, na primer oblike nasilja (medvrstniško, intimno partnersko, nasilje na spletu), odvisnosti (od zaslonih tehnologij ipd.), kriminala (okoljski, beloovratniški, organizirani);

» primerja različne načine pridobivanja podatkov o kriminaliteti in problematizira povezanost sociodemografskih značilnosti storilcev in kaznivih dejanj;

» **razloži delovanje formalnega in neformalnega družbenega nadzora** ter primerja njune nosilce, mehanizme, postopke in sankcije;

» **primerja načine in cilje kaznovanja nekoč in danes** ter problematizira njihovo učinkovitost.

TERMINI

- odklonskost ◦ konformnost ◦ formalni in neformalni družbeni nadzor ◦ sankcije
- delinkventnost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijaki razmišljajo ali lahko problematiko odklonskosti povežejo s svojim poklicnim področjem, npr. pregledajo kazenski zakonik, poiščejo predpise, ki določajo delovanje na posameznih poklicnih področjih (pravila v zdravstvu, gradbeništvu, poštnem prometu, predšolski vzgoji ipd.).

Učitelji lahko obravnavajo problematiko in dileme mladinske delinkventnosti (pretepanje, (ne)dovoljeno snemanje, širjenje slikovnega materiala, posedovanje prepovedanih substanc, medvrstniško trpinčenje, zasmehovanje, nadlegovanje).

DELO IN PROSTI ČAS

CILJI

Dijak:

- : razume razliko med delom, zaposlitvijo in prostim časom;
- : razpravlja o pomenu zaposlenosti za posameznika in družbo;
SC (5.1.3.1 | 5.2.5.2)
- : spozna vrste, vzroke in posledice brezposelnosti;
- : razume, kako sodobne tehnološke spremembe v navezavi z različnimi tipi ekonomij vplivajo na zaposlitev, prosti čas, načine življenja, poklicno področje;
SC (2.2.1.1)
- : pozna načine organiziranja zaposlenih, razume vlogo sindikatov;
SC (4.2.3.1)
- : prepozna in presoja novodobne izzive na področju dela ter razpravlja o nehumanih oblikah dela.
SC (2.2.1.2 | 3.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **opredeli delo, zaposlitev, zunajdelovni čas in prosti čas;**
- » **razlikuje med različnimi oblikami dela** (formalno, neformalno delo, fleksibilne oblike dela, prekarno delo, platformno delo in agencijsko delo, delo na črno),
- » **razloži in analizira pomen zaposlitve za posameznika in družbo;**
- » **opiše in analizira vzroke in posledice brezposelnosti v sodobnih družbah;**
- » **pojasni prednosti in tveganja, ki jih prinesejo različne vrste tehnoloških sprememb** (tudi na poklicnem področju, za katerega se izobražuje);
- » **razloži družbeni pomen organiziranja zaposlenih;**
- » **pojasni vlogo sindikatov;**
- » **problematizira otroško delo, suženjsko delo, trgovino z ljudmi, različne oblike prekarne delo, platformno delo ipd.**

TERMINI

- delo
- zaposlitev
- zunajdelovni čas
- formalno in neformalno delo
- prekarno delo
- agencijsko delo
- platformno delo
- suženjsko delo
- sindikat

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Z različnimi metodami poučevanja spodbujamo aktivno vlogo dijakov. Priporočamo diskusijo, debato, sodelovalno učenje, pa tudi ogled filmov, oddaj, dokumentarcev ipd. z razpravo na to temo (npr. Delo na zahtevo).

Dijaki naj razmislijo o tveganjih pri zaposlovanju na svojem poklicnem področju, seznanijo naj se s pravicami in odgovornostmi pri vstopanju na trg dela.

DRUŽBA - TELO IN ZDRAVJE

CILJI

Dijak:

- : pozna družbeno konstrukcijo telesa;
- : prepoznava vpliv medijskih idr. reprezentacij telesa na posameznika;
- : pozna družbeno konstrukcijo zdravja;
- : razume protislovno vlogo in pomen medicine v sodobni družbi;
- : pozna proces medikalizacije;
- : analizira koncept zdravega načina življenja;
- SC (3.3.4.1)
- : pozna povezavo med družbenimi neenakostmi in zdravjem;
- SC (2.1.2.1 | 4.1.2.1)
- : spozna vlogo in pomen javnega zdravstva.
- SC (4.2.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pojasni družbeno konstrukcijo telesa;**
- » razloži pomen in odnos do telesa v sodobni družbi;
- » **kritično ovrednoti vpliv medijskih reprezentacij telesa** (tudi na samopodobo posameznikov);
- » **razloži, kako družba opredeljuje bolezen oziroma zdravje;**
- » pojasni vlogo in pomen medicine v sodobni družbi;
- » analizira posledice medikalizacije družbe;
- » problematizira individualizacijo odgovornosti za zdravje;
- » **utemelji povezanost med družbenimi neenakostmi in zdravjem;**
- » razloži vlogo in pomen javnega zdravstva.

TERMINI

◦ družbena konstrukcija telesa ◦ bolezen ◦ zdravje ◦ medikalizacija ◦ individualizacija
odgovornosti za zdravje ◦ javno zdravstvo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Priporočamo, da pri obravnavi teme analiziramo tudi razmerje med poklici in zdravjem (poklicna tveganja, varstvo pri delu, prilagajanje pogojev dela).

SPOL V DRUŽBI

CILJI

Dijak:

- : razume družbeno konstrukcijo spola;
SC (3.1.1.1)
- : analizira temeljne elemente družbene neenakosti glede na spol;
- : pozna družbena gibanja za spodbujanje enakosti med spoli (npr. feminizmi, gibanja LGBTIQ+);
SC (3.3.4.1 | 3.3.4.2 | 3.3.5.3)
- : spozna in razume vpliv in posledice spolnih stereotipov;
SC (5.1.5.1)
- : prepozna sodobne družbene izzive, povezane s spolom.
SC (3.3.4.1 | 3.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pojasni razlike med biološkim in družbenim spolom;**
- » **razloži posledice družbene neenakosti glede na spol** (v povezavi z družino, izobraževanjem, poklicnim področjem, delom, kariero, politiko, mediji);
- » analizira pomen izenačitve političnih, socialnih, ekonomskih pravic spolov;
- » razpravlja o spolnih in reproduktivnih pravicah posameznikov (načrtovanje družine, spolno nasilje, svobodno in informirano reproduktivno odločanje);
- » **opredeli in analizira spolne stereotipe;**
- » problematizira norme moškosti in ženskosti;
- » razpravlja o sodobnih družbenih izzivih, povezanih s spolom (istospolne partnerske in zakonske zveze, istospolne družine, sostarševstvo).

TERMINI

- biološki in družbeni spol
- reproduktivne pravice
- moškost in ženskost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

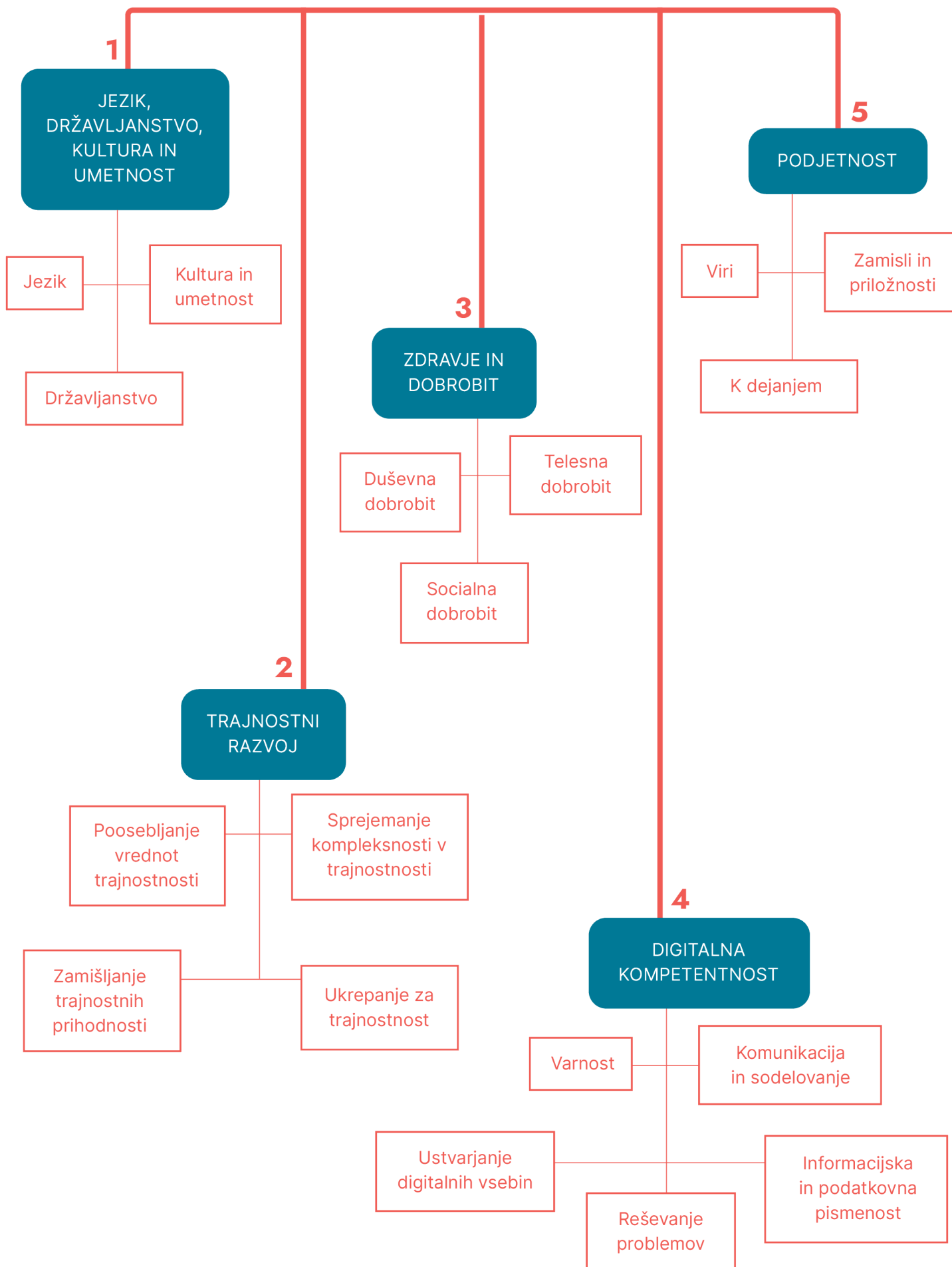
Dijake usmerjamo in spodbujamo k preseganju predsodkov in stereotipov; poudarimo, da ne moremo identitete posameznika reducirati zgolj na spolno identiteto.

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NACRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.